POLAMK 28.-29.11.2017

Lupavelvollinen toiminta ja päästöt ympäristöön

Talvivaara

Kihlakunnansyyttäjä Heikki Ylisirniö

Itä-Suomen syyttäjänvirasto, Kuopio

1.1. Yleistä

- Useita erilaisia tuomioistuimia ja viranomaisia kuormittavia vyyhtejä
  - Ympäristörikos
  - Virkarikos
  - Talousrikos
- vahingonkorvausasiat
- hallintoriita-asiat

1.2. Yleistä

- ”Euroopan suurin nikkelikaivos”
- YVA elokuu 2005, ympäristö- ja vesitalouslupahakemus maaliskuu 2006 ja ympäristö- ja vesitalouslupa maaliskuu 2007
- Avolouhos
- Pioneeritoiminta
  - Kasaliotus, ilmasto-olosuhteet, suuri mittakaava
- Vedenkäytöllä suurin merkitys
  - Biokasaliuotus, metallientalteenotto (saostus), vedenkierrätys ja päästöt vesistöön

1.3. Yleistä

- Vesitase
  - Kaivostoiminnassa käytettävän veden tarve arvioitu virheellisesti toiminnan suunnittelussa
- Kaivoksen sijainti
  - Vedenjakaja-alue (Oulujoen- ja Vuoksen vesistö)
  - Lähivedet ja virtaamat pienet
  - Kainuun ilmasto/Chile, Australia
    - Lämpötila
    - Sadanta

TALVIVAARA

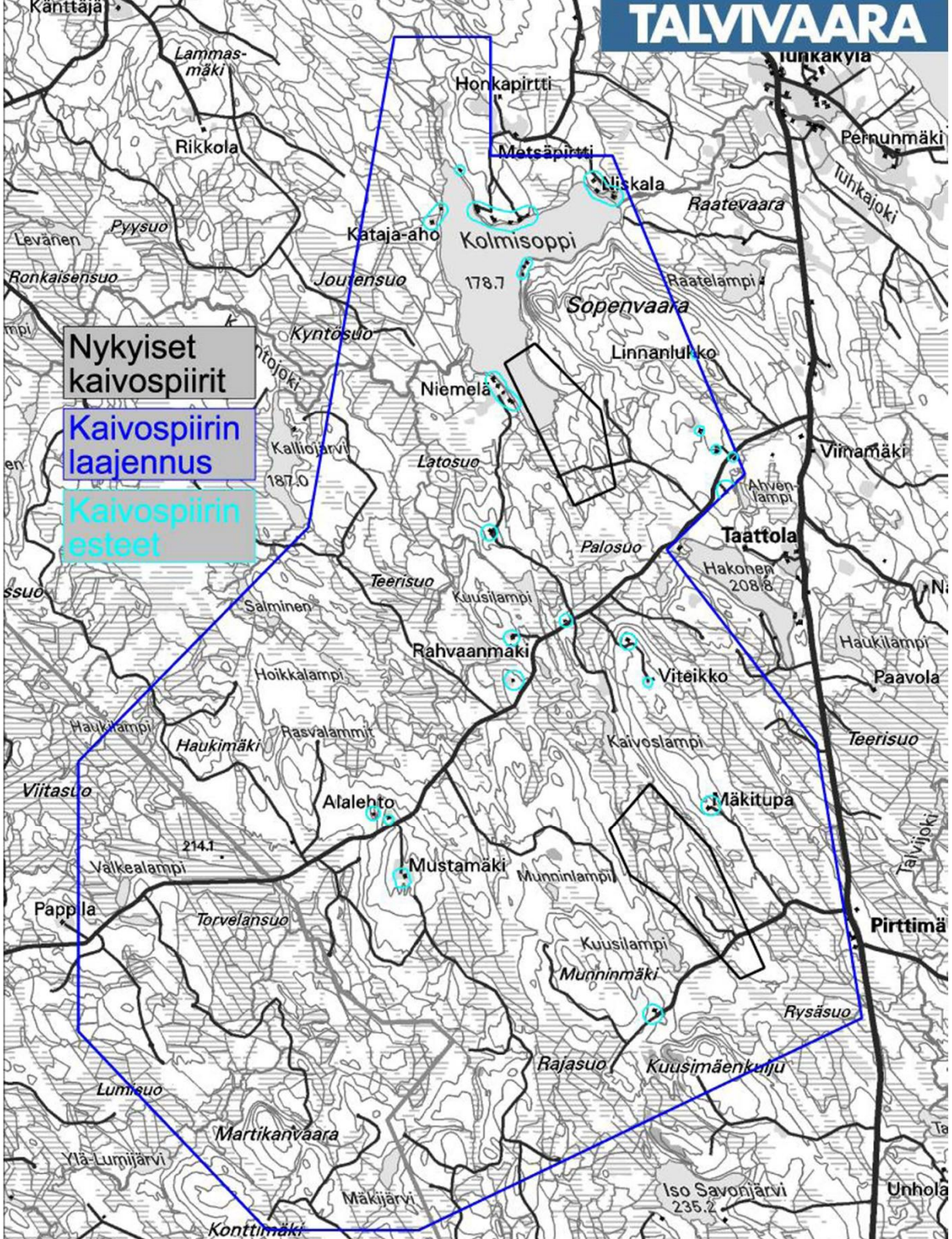
Nykyiset kaivospiirit
Kaivospiirin laajennus
Kaivospiirin esteet
Känttäjä
Lammas-mäki
Rikkola
Honkapirtti
Metsäpirtti
Niskala
Raatevaara
Tuhkajoki
Pernunmäki
Levänen
Pyysuo
Ronkaisensuo
Kataja-aho
Kolmisoppi
178.7
Joutensuo
Raatelampi
Sopenvaara
Kyntösuo
Linnanlukko
Niemelä
Kalliojärvi
187.0
Latosuo
Viinamäki
Ahven-lampi
Taattola
Palosuo
Hakonen
208.8
Teerisuo
Kuusilampi
Salminen
Rahvaanmäki
Haukilampi
Viteikko
Paavola
Hoikkalampi
Haukilampi
Haukimäki
Rasvalammit
Kaivoslampi
Teerisuo
Viitasuo
Alalehto
Mäkitupa
214.1
Valkealampi
Mustamäki
Munninlampi
Tälvijoki
Pappila
Torvelansuo
Pirttimä
Kuusilampi
Munninmäki
Rysäsuo
Rajasuo
Kuusimäenkulju
Lumisuo
Martikanvaara
Ylä-Lumijärvi
Mäkijärvi
Iso Savonjärvi
235.2
Unhola
Konttimäki

Prosessikaavio

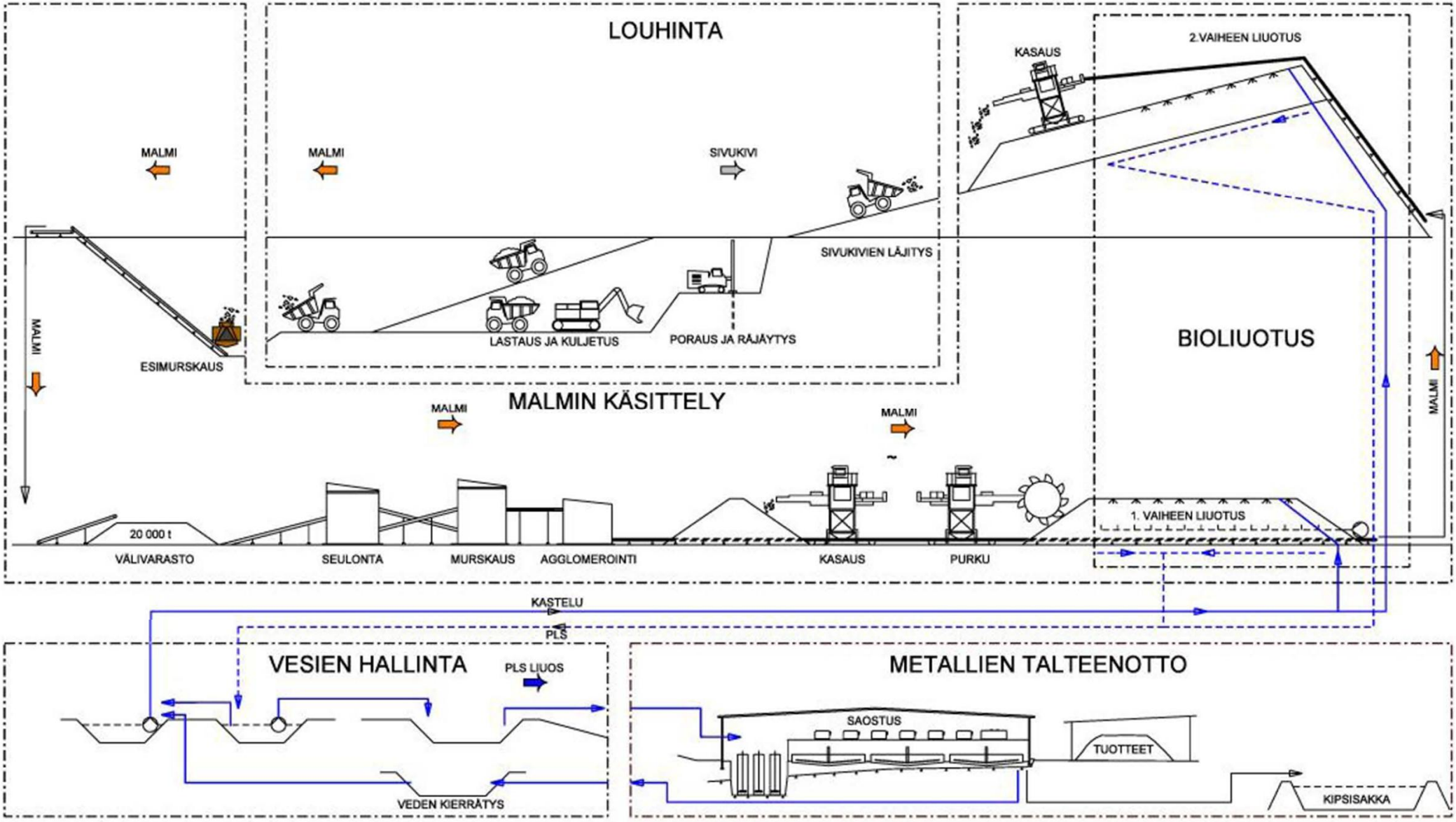

2.1. Hallitut vesipäästöt

- Luvanmukainen kiintiö 1,3 milj. m3 vuodessa
- Puoliksi Oulujoen ja Vuoksen suuntiin
- Kipsisakka-allas – jälkikäsittelyalueet
  - Tarve muuttaa vedenjohtamistapaa luontoon
    - Raudan saostamisen eriyttäminen
    - Kipsisakka-altaan ohittaminen
- Toiminnan olennainen muuttaminen

2.2. Hallitut vesipäästöt

- Sulfaatti, natrium ja mangaani
  - Alusta lähtien moninkertaiset verrattuna lupahakemuksessa ilmoitettuihin määriin
- Prosessikemikaalimuutos (natriumhydroksidi) nikkeli-kobolttisaostuksessa ja lipeäpesurit
- Lupahakemuksen täydennyksessä tarkennetut raja-arvot (kuitenkin samat kuin YVA, YVL-hak.)
- Ei tutkittu kemikaalien muutoksen vaikutusta jäteveden koostumukseen

3.1. Ympäristölupa

- Ympäristölupa on ”vastaus” hakemukseen
- Ympäristölupa laaja asiakirjakokonaisuus
  - Selostusosa
  - Luparatkaisu
  - Lupamääräykset (101 kpl)
  - perustelut
- Hakijan selvilläolovelvollisuus, hakijalla oltava tarvittava tieto
  - Sallittu poikkeama, ympäristöluvan tarkastaminen
- Tietojen oikeellisuus, myös annetut arviot

3.2. Ympäristölupa

- Rikoslain 48 luvun 1 §:n rangaistussäännöksen soveltaminen Talvivaara-tapauksessa
  - Lain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti,
  - Yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka
  - Ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti
- Ovatko edellä mainitut vaihtoehdot toisensa poissulkevia vai voivatko tulla sovellettaviksi vaihtoehtoisina

3.3. Ympäristölupa

- Ympäristöluparatkaisu:
- ”ympäristölupavirasto myöntää Talvivaara Projekti Oy:lle ympäristöluvan, joka koskee, niiltä osin kuin tällä päätöksellä ei toisin määrätä, HAKEMUKSEN mukaista ja laajuista monimetallimalmin avolouhoksista tapahtuvaa louhintaa, 1. ja 2. vaiheen kasaliuotusta, metallitehdasta, vety- ja rikkivetytehdasta, kalkin polttamoa, sivukiven läjittämistä sekä muita näihin liittyviä aputoimintoja Sotkamon kunnassa ja Kajaanin kaupungissa”.

3.4. Ympäristölupa

- ”Toiminnassa on noudatettava tässä päätöksessä annettuja lupamääräyksiä”
- Rikosoikeudellinen ulottuvuus
  - selostusosassa esitetty keskeiset hakijan ilmoittamat seikat, joilla on vaikutusta mm. ympäristön pilaantumisen vaaraan ja sen estämiseksi
  - Lupamääräys; ympäristölle vahingollisimmat aineet (nikkeli, kupari ja sinkki) tai jos on poikettu hakijan esityksestä
- Hallinnollinen ulottuvuus

3.5. Ympäristölupa

- Sulfaatille, natriumille ja mangaanille ei asetettu raja-arvoa lupamääräyksissä,
  - ”ei tarvetta, koska hakemuksessa ilmoitetut eivät aiheuta ympäristön pilaantumisen vaaraa”
  - Toisaalta tuohon aikaan ”ei tiedetty” näiden olevan ympäristölle ylipäänsä vaarallisia
- Syyttäjä: ”lupahakemuksessa esitetyt arvot ovat myös sitovia”
  - Ei tarkkaa rajaa ”sallitulle” ylitykselle
  - Kokonaisharkinta; aiheuttaako kiellettyä seurausta

3.6. Ympäristölupa

- Professori K. Nuotio: ”vain lupamääräyksien rikkominen voi tulla rikosoikeudellisen tarkastelun kohteeksi”
  - Täsmällisyys- ja ennakoitavuus vaatimus,
  - Toisaalta ympäristörikosten rangaistussäännökset (RL 48 luku) sellaisia, joissa muuhun lain säännöksiin
  - Ympäristö- ja rikosoikeuden suhteen erityispiirteet

4.1. Kipsisakka-allas

- Kipsisakka-altaan koostumus erilainen kuin ympäristölupahakemuksessa oli esitetty
- Virheellinen rakentaminen; 1 m:n moreenikerros ja salaojarakenteet
- Lupamääräysten vastainen käyttö vesivarastona muulloin kuin rakentamisaikana
- Useita vuotoja (2008, 2010, 2012, 2013) Allasvuotojen syyt seurausta osaksi virheellisestä rakentamisesta ja käytöstä
- Vuotojen seuraukset ”vahingollisempia”

5.1. Avolouhos vesivarastona

- toukokuu 2012 ja vuodenvaihde 2013-2014
- ”poikkeustilanteet” aiheuttivat sen, että ylimääräinen vesi oli pumpattava avolouhokseen
- VYSL 62 §: ilmoitus ELY:lle, joka antaa ratkaisun luvan vastaiseen toimenpiteeseen
- Toiminnassa vesi aiheuttanut alusta lähtien tilanteen, jossa sille ei ole ollut sijoituspaikkaa
- Lupamääräyksissä ei ”nimenomaisesti kielletä”

6. Talvivaara-konserni

- Ympäristö- ja vesitalouslupa myönnetty Talvivaara Sotkamo Oy:lle
- Omistus: 84 % Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj (emoyhtiö) ja 16 % Outokumpu Maining Oy
- Tj ja hallituksen pj Pekka Perä
- Tj Harri Natunen 24.6.-16.11.2012
- Kaivoksenjohtaja L. Lammassaari
- Metallientalteenottolaitoksen päällikkö, osastopäällikkö V. Heikkinen

7. Rikoshyöty

- Toiminnan suunnitteluvaihe
  - Koetoiminta, laboratoriokokeet
  - Konsultit, omana työnä
- Ylimääräisen veden aiheuttamat ongelmat
  - Veden sijoittaminen, varastoallas
- Sulfaattiongelma
  - Poistaminen luontoon johdettavasta jätevedestä, käänteisosmoosilaitos

7.2. Rikoshyöty

- Rikoshyötyvaatimuksen kohdentaminen
  - Talvivaara Sotkamo Oy; konkurssissa
  - Syytettyjen työsuhde, emoyhtiö vai tytäryhtiö?
  - Syytetyt; palkkatyö, palkan maksaminen osakkeina, joiden myynnistä pääomatuloa, osinkotulot, optioedut jne.
- Syyttäjä: ”vastaajat hyötyneet yhtiön lisäksi lainvastaisesta menettelystä”

8. Seurauksista

- Jätevesipäästöt ovat aiheuttaneet ympäristön pilaantumista lähialueen vesistössä ja kaivosalueen maaperässä
- Ei konkreettista vaaraa tai vahinkoa terveydelle
- Ympäristölle haitallinen muutos pitkäaikainen
- Hallittujen päästöjen laiminlyönnit tavanomaisen kaivostoiminnan yhteydessä (sulfaatti ja natrium)
- Vesien hallinnasta johtuvat pakottavat syyt

9. KO:n Tuomio

- Perä, ympäristön turmeleminen 90 ps
- Natunen, ympäristön turmeleminen 60 ps
- Lammassaari, ympäristön turmeleminen 60 ps
- Henkilövastaajien osalta rikoshyötyvaatimus hylätty
- Heikkinen, syyte hylätty
- Talvivaara-yhtiö, yhteisösakko 300.000 euroa ja rikoshyötynä 3,5 miljoonaa valtiolle

10. Muuta huomioita

- Toiminnanharjoittajan ja vastuuvalvojan (ELY-keskus) suhde; tietojen vaihto ja sen merkitys, vastuuvalvojan tekemät omat havainnot ja dokumentoidut tarkastukset
- ELY tulkitsee ympäristölupaa
- Vastuu toiminnan saattamisesta luvan mukaiseksi toiminnanharjoittajalla, jolla oltava paras ja viimeisin tietotaito, ennakoitava muutosten vaikutukset
- Toisintoimimismahdollisuus/toiminnan lopetus
  - Varasuunnitelmat edottamattoman varalle